

SAŽETAK PRESUDE
GRKOKATOLIČKA ŽUPA LUPENI I DRUGI PROTIV RUMUNJSKE
OD 29. STUDENOG 2016. GODINE
ZAHTJEV BR. 76943/11

*Kasacijski sud nije primijenio pretjerani
formalizam prilikom odbacivanja žalbe kao
nedopuštene*

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su grkokatolička župa Lupeni, grkokatolička biskupija Lugož i grkokatolički dekanat u Lupeniju koji pripadaju Katoličkoj crkvi istočnog obreda u Rumunjskoj.

Nakon raspuštanja grkokatoličke crkve 1948. godine zgrada crkve s pripadajućim dvorištem koji su bili u vlasništvu grkokatoličke župe Lupeni (prve podnositeljice) preneseni su 1967. godine na rumunjsku pravoslavnu crkvu, sukladno zakonu prema kojem imovina neke crkve postaje imovinom druge, ukoliko većina vjernika prijeđe u tu drugu crkvu, što se u ovom slučaju i dogodilo.

Nakon pada komunističkog režima u Rumunjskoj ponovno je uspostavljena grkokatolička župa Lupeni koja pripada grkokatoličkoj biskupiji Lugož i grkokatoličkom dekanatu u Lupeniju.

Rumunjska je donijela poseban zakon prema kojem će status imovine koja je prije 1948. godine pripadala grkokatoličkoj crkvi utvrditi komisija sastavljena od predstavnika obje denominacije (grkokatoličke i pravoslavne), i koja je trebala uzeti u obzir želje pripadnika zajednice koja je u posjedu te imovine. U slučaju neslaganja, strana koja ima pravni interes mogla je pokrenuti postupak prema općim propisima.

Zajednička komisija sastala se 7 puta, ali dogovor nije postignut. Godine 2001. podnositelji su pokrenuli sudski postupak za povrat crkve i pripadajućeg dvorišta.

Iako je prvostupanjski sud presudio u korist podnositelja, žalbeni sud je odbio njihovu tužbu. Visoki sud potvrdio je presudu žalbenog suda, utvrdivši da je isti ispravno primijenio odredbe posebnog zakona i kriterij poštivanja želja pripadnika zajednice (sada većinom pravoslavne vjere) koja posjeduje imovinu. Taj sud je istaknuo koje je pogreške počinio prvostupanjski sud prilikom donošenja odluke, navodeći da je zanemario odredbe posebnog zakona.

PRIGOVORI

Podnositelji su pred Sudom prigovarali temeljem članka 6. stavak 1. (pravo na pošteno suđenje) i članka 13. (pravo na učinkovito pravno sredstvo) navodeći da rumunjski sudovi nisu primijenili opće propise, već zakon koji sadrži posebni kriterij čija primjena nije bila predvidljiva za podnositelja. Ujedno prigovarali su i na duljinu postupka. Nadalje, prigovaraju da su bili diskriminirani u pogledu prava na pristup sudu jer pripadaju manjinskoj vjerskoj zajednici (članka 14. u vezi sa člankom 6. stavkom 1. Konvencije).

Dana 19. svibnja 2015. Vijeće Suda donijelo je presudu u kojoj je utvrdilo da nije došlo do povrede prava na pristup sudu i pravne sigurnosti, niti do diskriminacije u vezi sa pravom na pristup sudu. Vijeće je utvrdilo da došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Odbor od pet sudaca Velikog vijeća prihvatio je zahtjev podnositelja da predmet bude upućen na razmatranje Velikom vijeću.

OCJENA SUDA

Članak 6. stavak 1 – pristup sudu

Podnositelji su tvrdili da primjena kriterija „poštivanja želja pripadnika vjerske zajednice“ predstavlja ograničenje zbog kojeg je njihovo pravo na pristup sudu iluzorno.

Sud je najprije primijetio da su podnositelji mogli podnijeti tužbu domaćim sudovima, te da je o njoj raspravljano na tri razine sudovanja. Mogli su podnositi dokaze i sudjelovati u kontradiktornom postupku nakon čega su domaći sudovi ocijenili dokaze i donijeli obrazložene odluke. Pritom su uzeli u obzir specifične značajke predmeta spora, primijenili kombinaciju općih i posebnih zakonskih odredbi te obrazložili na koji su način primijenili materijalno pravo, iz čega proizlazi da njihove odluke nisu bile arbitrarne.

Domaći sudovi pokušali su identificirati zbog čega je tužena strana odbila vratiti nekretnine, te su utvrdili želje vjernika. Prilikom utvrđivanja činjenica sudovi su razmotrili okolnosti izgradnje mjesta bogoštovlja, financijske doprinose, način uporabe zgrade i razvoj zajednice u Lupeniju. Nakon svega, utvrdili su koja je prava želja vjernika, sa stvarnog, povijesnog i društvenog aspekta.

Sud je naglasio kako ovdje nije riječ o procesnim zaprekama koje onemogućavaju pristup sudu, već o materijalnoj odredbi (o „želji vjernika“) koja, iako ima značajan utjecaj na ishod spora, ne sprečava nacionalne sudove da meritorno odlučuju o predmetu. Naime, podnositelji se zapravo žale da je teško ostvariti uvjete propisane materijalnim pravom za povrat imovine. Međutim, jamstva iz članka 6. Konvencije ne primjenjuju se na uvjete za stjecanje nekog materijalnog prava propisanog domaćim zakonodavstvom. Stoga se ne može smatrati da uvjeti za povrat imovine predstavljaju ograničenje nadležnosti sudova da odlučuju o povratu imovine, već je riječ o uvjetima za ostvarivanje materijalnog prava.

Sud je utvrdio da su domaći sudovi imali punu nadležnost u tumačenju nacionalnog prava, te je o tužbi podnositelja meritorno odlučeno, zbog čega nije došlo do povrede prava na pristup sudu.

Načelo pravne sigurnosti

Rumunjski zakoni propisivali su da, ukoliko predstavnici dvaju vjerskih zajednica ne postignu sporazum u okviru Zajedničke komisije, zainteresirana strana ima pravo podnijeti tužbu sudu na temelju općih propisa. Pojam „opći propisi“ različito je tumačen u sudskoj praksi: neki sudovi smatrali su da taj pojam podrazumijeva opće odredbe o zaštiti prava vlasništva, te su s tužbama za povrat imovine postupali na tradicionalan način; drugi sudovi su smatrali da je potrebno uzeti u obzir i odredbe posebnog zakona kojim je bio propisan uvjet poštivanja „želja vjernika“. Zbog različitog tumačenja pojma „opći propisi“ došlo je do toga da su sudovi primjenjivali različito materijalno pravo. Takva kontradiktorna tumačenja postojala su i unutar samog Visokog suda, čija je zadaća upravo sprječavanje takvih kontradiktornih tumačenja. Ukoliko kontradiktorna tumačenja postoje unutar tijela najviše sudbene vlasti,

tada je i sam taj sud izvor pravne nesigurnosti, što dovodi i do nepovjerenja javnosti u pravosudni sustav. Neujednačena praksa Visokog suda reflektirala se i na niže sudove, koji su donosili različite odluke, pa su brojne grkokatoličke župe bile pogođene takvom neujednačenom praksom. Vrhovni i Ustavni sud ujednačili su svoju praksu 2012. godine, na način da su utvrdili da je potrebno primijeniti kriterij „želje vjernika“ pri odlučivanju o povratu crkvene imovine. Međutim, ostaje činjenica da su niz godina postojale duboke razlike u sudskoj praksi domaćih sudova.

Sud je podsjetio da su države članice dužne organizirati svoje pravne poretke tako da ne dođe do neujednačene sudske prakse, posebno u slučajevima kada takav nedosljednost pogađa velik broj osoba koje vode sudske postupke. Sud je već u nekim ranijim predmetima ispitivao postoji li u rumunjskom pravosudnom sustavu mehanizam za usklađivanje sudske prakse, te utvrdio da postoji pravni lijek kojim različita sudbena tijela mogu zatražiti od Visokog suda smjernice za tumačenje sporne odredbe domaćeg prava, koji potom donosi obvezujuću odluku o tome kako tumačiti pravnu normu koja je u pitanju. Međutim, u ovom predmetu nijedno sudbeno tijelo nije zatražilo takvo tumačenje od Visokog suda.

Sud je primijetio kako je iz ovog predmeta jasno da je postojala opća pravna nesigurnost koja je potekla od samog Visokog suda, a prelila se i na niže sudove. Posljedično, razmatranje tužbe podnositelja zahtjeva u kontekstu takve neujednačene sudske prakse, zajedno s propustom da se pravovremeno iskoristi pravni lijek koji je predviđen za otklanjanje neusklađenosti domaće sudske prakse koja je postojala i unutar samog Visokog suda, narušilo je načelo pravne sigurnosti. Time je podnositeljima uskraćeno pravo na pošteno suđenje, te je s te osnove došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

Duljina trajanja postupka

Sud je utvrdio da je postupak trajao otprilike 10 godina, za što su krive rumunjske vlasti, a ne podnositelji, te je presudio da je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Članak 14. u vezi sa člankom 6. stavkom 1.

Podnositelji su prigovarali da su, u pogledu prava na pristup sudu, imali drugačiji tretman nego Pravoslavna crkva. Međutim, Sud je ponovio da podnositelji ovdje prigovaraju na uvjete koji su propisani materijalnim pravom (kriterij „želje vjernika“), što nije predmet zaštite članka 6. stavka 1. Konvencije.

Sud je naveo kako su obje stranke u ovom predmetu imale jednako pravo pristupa sudu radi meritornog odlučivanja o predmetu spora. Na temelju toga, zaključio je kako kriterij „želje vjernika“ nije doveo do razlike u postupanju između grkokatoličke i pravoslavne župe prilikom ostvarivanja prava na pristup sudu.

Istina, taj kriterij propisan materijalnim pravom bio je takav da je ima jasan učinak na ishod spora. Međutim, imajući u vidu da su obje stranke u postupku imale pristup sudu pune jurisdikcije u postupku koji udovoljava uvjetima iz članka 6. Konvencije, taj kriterij nije doveo do razlike u postupanju u kontekstu prava na pristup sudu.

Stoga je Sud zaključio da nije došlo do povrede članka 14. u vezi sa člankom 6. Konvencije.

PRAVIČNA NAKNADA

4.700 EUR – na ime nematerijalne štete;
5.411,33 EUR – na ime troškova postupka

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.